

Pereverza I.M.
National University "Odessa Law Academy"

FEATURES OF THE LEGAL NATURE OF THE LEGAL PROFESSION

Summary

Article is devoted to features of the legal nature of the legal profession. Origin and development of the legal profession took place under conditions of interdependence and interaction with the processes of formation of the concept of justice, the judiciary, the recognition of human rights standards, the formation of the constitutional state, development of civil society and human right protection system of the state.

Keywords: institute of the legal profession, legal nature, concept of justice, constitutional state, civil society, right protection system.

УДК 347.721

ПРАВОВА ПРИРОДА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Савінова В.М.

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Чернігівського національного технологічного університету

У даній статті досліджується правова природа корпоративних відносин. Виокремлено особливі ознаки, які дозволяють відносити вказані правовідносини до сфери господарських відносин. Обґрунтовано та запропоновано внесення доповнення до господарського законодавства України.

Ключові слова: правовідносини, господарські відносини, корпоративні відносини, корпоративне право.

Постановка проблеми. В соціальному, економічному та політичному напрямках розвитку будь-якої країни у сучасному світі провідну роль відіграють корпоративні структури. Їх існування здатне суттєво впливати на розвиток суспільства, регіонів та держави в цілому.

В умовах жорсткої конкуренції найбільш ефективними виявилися форми господарювання, які дозволяють акумулювати шляхом поєднання потенціалу суб'єктів значні фінансові ресурси та одночасно зменшують ризики. Маємо визнати економічну міцність корпорацій у сучасних умовах господарювання. Корпоративні відносини, що функціонують у межах акціонерного сектору, створюють потужний організаційно-економічний потенціал України. Їх динамічний розвиток є одним з найбільш суттєвих наслідків становлення ринкової економіки.

Однак у вітчизняній науковій літературі відсутнє чітке правове регулювання діяльності корпоративних організацій. Базові положення корпоративного права неодноразово ставали предметом гострих дискусій науковців. Вітчизняні науковці зазначають про неоднозначність та нечіткість визначень, неузгодженість їх із загальноприйнятими у світовій практиці. Корпоративні правовідносини за своєю природою є складними та різноплановими, що викликає дискусію серед дослідників корпоративного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обрана тема вже досліджувалася, повністю чи частково, в роботах українських та зарубіжних учених-юристів, які зробили вагомий внесок у розвиток корпоративного права. До таких дослідників можна віднести: Батрін С.В., Вінник О.М., Глусь Н.С., Кашаніна Т.В., Кібенко О.Р., Луць В.В., Спасио-Фатєєва. І.В., Щербина В.С. та інші.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження сутності поняття та правової природи корпоративних правовідносин.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день жоден із видів суспільних відносин не дістав такої кількості визначень, поглядів і дискусій, як корпоративні правовідносини і, відповідно, їх елементи – суб'єктивні корпоративні права. На жаль, як зазначає Васильєва В.А., ми маємо ситуацію, коли науковці прагнуть навздогін законодавцю підвести теоретичне підґрунтя під сформовану нормативну базу з цього приводу або ж піддають критиці існуючі законодавчі визначення таких категорій, як корпоративне право та корпоративні права. Коло суспільних відносин, які за своїм предметом вважаються корпоративними, виникло в зв'язку з реформуванням економіки України, закріпленням в основоположних нормативних актах прав і свобод людини, в тому числі права на створення юридичної особи та прав на зайняття підприємницькою діяльністю шляхом створення різного виду юридичних осіб [1, с. 282].

Корпоративні правовідносини визнані в Україні як вид суспільних відносин, які врегульовані нормами права і на сьогодні розвиваються. Визначення кола корпоративних відносин має надзвичайно велике кодифікаційне значення.

Визначення кола суспільних відносин, які слід віднести до корпоративних, слід окреслювати з врахуванням встановленого правового критерію: сфери існування правовідносин та суб'єктного складу. В Господарському кодексі України дається визначення корпоративних відносин, відповідно до якого під корпоративними відносинами слід розуміти відносини, які виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав (ч. 3 ст. 167 Господарського кодексу України). Зазначений нормативний акт закріплює визначення і корпоративних прав. Відповідно до ч. 1 ст. 167 Господарського кодексу України під корпоративними правами слід розуміти права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (маїні) господарської органі-

зації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Маємо визнати недосконалість легального визначення корпоративних відносин, оскільки вказані відносини мають більш складний характер.

В науковій юридичній літературі часто висловлюється широке бачення корпоративних відносин. Внаслідок цього, вони потрапляють до регулювання не однієї, а низки галузей законодавства. Станом на сьогодні, результатом є існування кількох концепцій щодо сфери існування корпоративних прав. На думку представників однієї з них, корпоративні відносини є предметом правового регулювання цивільного права. І. В. Спасибо-Фатеева вважає, що оскільки корпоративні правовідносини є одним із видів цивільних правовідносин, їм притаманні всі ознаки цивільних правовідносин: дозволена спрямованість, захист суб'єктивних прав та майновий, компенсаційний характер відповідальності [2, с. 8]. На думку Н. С. Глузь, за своєю правовою природою корпоративні правовідносини можуть бути як майнового, так і немайнового характеру, але пов'язаного з майновим [3, с. 13]. Зазначену позицію підтримує В.В. Луць вважаючи, що корпоративні відносини мають чимало особливих ознак, що дають їм можливість претендувати на окреме місце серед цивільних правовідносин [4, с. 12-13]. В. Жорнокуй визначає корпоративні правовідносини майновими відносинами [5, с. 22]. А.А. Еурабян зазначає, що корпоративні правовідносини не відносяться ні до речових, ні до зобов'язальних і є особливим, окремим видом цивільних правовідносин [6, с. 17].

На позиції визнання господарсько-правової природи корпоративних правовідносин стоять ряд науковців. Щербина В.С. дійшов висновку про те, що за своєю правовою природою корпоративні відносини є поєднанням взаємопов'язаних і взаємообумовлених організаційно-господарських та майново-господарських відносин, що існують у нерозривній єдності, і в силу цього не можуть бути предметом регулювання різних галузей права – цивільного і господарського [7, с. 14]. На думку О. Р. Кібенко все те, що так чи інакше пов'язано з діяльністю господарських товариств, підпадає під регулювання норм корпоративного права [8, с. 41]. Науково-теоретичне обґрунтування корпоративних правовідносин як таких, що входять до предмету правового регулювання господарського права та відносяться до організаційно-господарських відносин було також дано Батріним С.В. Корпоративні правовідносини – засновані на відносинах власності організаційно-господарські відносини, що виникають на основі організаційної та майнової участі у корпоративному господарюванні та полягають у здійсненні учасником товариства повноважень володіння, користування та розпорядження закріпленим за корпорацією (фіктивним суб'єктом права) майном через систему корпоративних прав та на підставі права власності на частку в статутному фонді (акції) товариства [9, с. 6].

Цікавою та водночас дискусійною, зокрема, є позиція Вінник О.М., яка вважає, що корпоративні правовідносини – це такі відносини, котрі виникають у процесі створення, функціонування та припинення господарських товариств за участю безпосередніх (засновники, учасники, саме товариство, його органи) та опосередкованих учасників (кре-

дитори, споживачі, наймані працівники, облігаціонери товариства, територіальна громада, держава в особі уповноважених органів) і забезпечують збалансовану реалізацію інтересів зазначених осіб [10, с. 120]. Розширене коло суб'єктів корпоративних відносин не дозволяє визначитися із галуззю їх правового регулювання.

Найближчими до корпоративних вбачають організаційно-господарські відносини, під якими у ГК України розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Однак дане твердження є сумнівним з огляду суб'єктів корпоративних відносин та, як правило, внутрішню природу корпоративних правовідносин.

Корпоративні правовідносини як і будь-які інші правовідносини мають свою структуру, що складається із суб'єктів, об'єктів, змісту, а також підстав виникнення таких відносин.

Стосовно суб'єктів корпоративних правовідносин, більшість науковців визначає їх як фізичних, юридичних осіб та державу тією мірою, якою вони (можуть бути) мають право бути засновниками (учасниками) господарських організацій. Учасниками корпоративних відносин є, насамперед, ті суб'єкти господарювання, у статутному фонді (майні) яких є частки осіб як учасників такого об'єднання.

Об'єктами корпоративних правовідносин варто назвати певні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у ці відносини. Такі блага можуть бути як майнового так і немайнового характеру.

На думку В. А. Васильєвої, об'єктом корпоративних відносин є саме суб'єктивне корпоративне право. Виникнувши та існуючи між учасником і самою юридичною особою корпоративне право як об'єкт правовідношення одночасно стає об'єктом нового цивільного правовідношення, за допомогою якого опосередковується перехід корпоративного права від одного суб'єкта до іншого [11, с. 44]. Вважаємо за необхідне підтримати окреслену позицію, оскільки саме корпоративне право може бути визнаним в якості об'єкта корпоративних відносин.

Зміст корпоративних правовідносин становлять конкретні корпоративні права та обов'язки їх суб'єктів. Однак уся проблематика в таких випадках зводиться до розмежування корпоративних прав на такі, що являють собою зміст корпоративних правовідносин, і такі, що є об'єктами права (тобто перебувають у цивільному обороті). Принципова різниця між цими становищами корпоративних прав полягає у тому, що в першому випадку (корпоративні права є змістом корпоративних правовідносин) має йтися про порядок здійснення їх носієм права на участь у загальних зборах, на отримання частини прибутку (дивіденди) тощо. Саме в цьому аспекті зазвичай йдеться про корпоративні правовідносини. У другому ж випадку (корпоративні права є об'єктами права, а отже, йдеться про укладення з ними правочинів) вони прирівнюються до звичайних речей. Так само, як продаються будь-які речі і цінні папери, відчужуються і акції, і корпоративні права учасників інших господарських товариств. У такому разі складаються традиційні цивільні правовідносини. Отже, господарський суд при визначенні підвідомчості спору повинен розрізняти спір про право на цінний папір та спір про право за цінним папером, або якщо брати ширше – про корпоративні права як об'єкт і як зміст корпоративних правовідносин [12].

До елементів будь-якого правовідношення належить і юридичний факт, на підставі якого воно виникає, змінюється та припиняється. Моментом виникнення корпоративного правовідношення є особливий юридичний факт – реєстрація господарського товариства. Підставами припинення корпоративних відносин можуть бути такі юридичні факти як реорганізація та ліквідація господарського товариства, вихід учасника (засновника) з господарського товариства, відчуження всіх своїх акцій акціонером іншому акціонеру чи третій особі в акціонерному товаристві (у такому разі корпоративні відносини припиняються лише стосовно нього), перетворення господарського товариства на товариство із одним учасником, внаслідок виходу всіх інших із його складу, перетворення такого товариства на приватне підприємство тощо [13, с. 51].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, маємо за необхідне визнати комплексний характер корпоративних правовідносин.

Вважаємо, що корпоративні відносини мають особливі ознаки, що дають їм можливість претендувати на окреме місце серед господарських правовідносин:

- це особливий різновид суспільних відносин, які виникають між суб'єктів корпоративних відносин з приводу соціального блага;
- корпоративне правовідношення має об'єкт, яким виступає поведінка, спрямована на суспільне

благо, з приводу якого виникає і реалізується правовідношення;

- суб'єктами корпоративних відносин є будь-які особи, що на підставі певних юридичних фактів стають учасниками юридичних осіб корпоративного типу;

- зміст корпоративних правовідносин становлять конкретні корпоративні права та обов'язки їх суб'єктів;

- вони виникають, змінюються чи припиняються відповідно до норм права;

- вони виникають у зв'язку з управлінням капіталами.

Отже, корпоративні правовідносини є окремою сферою відносин, які стосуються суб'єктів господарської діяльності, що поєднують у собі майнові, немайнові та/або організаційні елементи. Вони ґрунтуються на принципах пайової участі осіб у створенні, діяльності, зміні та припиненні суб'єктів господарської діяльності незалежно від їх організаційно правової форми та права власності. Корпоративні правовідносини за своєю юридичною природою є відносинами, виникнення та існування яких обумовлене реалізацією власником своїх правомочностей посередництвом участі в корпоративному господарюванні.

Вважаємо за доцільне доповнити сферу господарських відносин корпоративними правовідносинами як особливим видом шляхом внесення доповнень до ст. 3 Господарського кодексу України.

Список літератури:

1. Марченко М.Н. Теорія держави і права. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: 2004. – 640 с.
2. Спасибо-Фатеева І.В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин. – Х., 2000. – 36 с.
3. Глущ Н.С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: автореф. дис. ...дис. канд. юрид. наук. – К., 2008. – 22 с.
4. Корпоративне право України: підручник / В.В. Луць, В.А. Васильєва, О.Р. Кібенко, І.В. Спасибо-Фатеева [та ін.]; за заг. ред. В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.
5. Жорнокуй В. Корпоративні відносини як складова предмета цивільного права // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 9. – С. 19-23.
6. Эурабян А.А. Корпоративные правоотношения как вид гражданских правоотношений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2008. – 32 с.
7. Щербина В.С. Правова природа корпоративних відносин // Українське комерційне право. – 2006. – № 7. – С. 10-14.
8. Кибенко Е.Р. Корпоративное право: Учеб. пособие / Е.Р. Кибенко. – Х.: Эспада, 1999. – 474 с.
9. Батрін С.В. Корпоративні правовідносини у господарському праві: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К.: 2012. – 25 с. Бизнес-словарь: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessvoc.ru/>.
10. Вінник О.М. Деякі питання здійснення та захисту корпоративних прав в Україні // Вісник господарського судочинства. – № 1/2008. – С. 118-125.
11. Васильєва В.А. Корпоративне право як об'єкт цивільних правовідносин / В.А. Васильєва // Корпоративне право в Україні: Становлення та розвиток: Збірник наукових праць. – К., 2004. – С. 44-46.
12. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 24 жовтня 2008 року «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» // Судовий випуск: Юридична практика. – № 11(31). – 25 листопада 2008 року.
13. Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах – Львів: Край, 2009. – 464 с.

Савинова В.Н.

Учебно-научный институт права и социальных технологий
Черниговского национального технологического университета

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА КОРПОРАТИВНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Аннотация

В данной статье исследуется правовая природа корпоративных отношений. Выделены особые признаки, которые позволяют относить указанные правоотношения в сферу хозяйственных отношений. Обосновано и предложено внесению дополнения в хозяйственное законодательство Украины.

Ключевые слова: правоотношения, хозяйственные отношения, корпоративные отношения, корпоративное право.

Savinova V.M.

Educational and Scientific Institute of Law and Social Technologies
Chernihiv National Technological University

LEGAL NATURE OF CORPORATE RELATIONS

Summary

This article examines the legal nature of corporate relations. Special features that allow attributing these relations to the legal sphere of economic relations are specified. Introduction of respective additions to the economic legislation of Ukraine is grounded and proposed.

Keywords: legal relations, economic relations, corporate relations, corporate law.

УДК 342.9

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

Сайко Л.Ю., Ляшенко В.В.
Сумський державний університет

Анотація. Сьогодні в Україні єдиним органом, який наділений правом здійснювати виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, є Державна виконавча служба. Але низький відсоток виконання зазначених виконавчих документів призводить до дискредитації судової влади та органів державної влади і породжує у людей почуття безкарності, реально не відновлюються порушені законні права та інтереси громадян. По всьому світу відбувається реформація суспільства, змінюється влада та стратегії діяльності держав. Україна також стоїть на порозі змін – проходять кардинальні перетворення в соціально-економічній та політичній сферах. Серед основних напрямів подальшого розвитку нашої держави є реформування судової влади, в рамках якої, значна увага приділяється запровадженню інституту присяжних виконавців.

Ключові слова: виконавець, державний виконавець, приватний виконавець, інститут приватних виконавців, примусове виконання рішень.

Постановка проблеми. Безперечно, що запорукою ефективності забезпечення правопорядку в державі є своєчасне, повне та неупереджене виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів. Але зараз у цій сфері склалася досить негативна ситуація: відсоток реального виконання судових рішень є незадовільним, заробітна платня державного виконавця є вкрай низькою. Для вирішення цієї проблеми Міністерство Юстиції розробляє концепцію щодо введення нового для України правового інституту приватних виконавців. Наразі проект даного закону готується на подання до Парламенту вже з середини 2015 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаними з запровадженням інституту приватних виконавців присвячено досить багато публікацій. Свій внесок у розвитку ідей з даної проблематики внесли такі науковці, як: Довбня К., Галабала М., Пушко С. та багато інших.

Мета статті – здійснити аналіз наявної нормативно-правової бази та останніх наукових публікацій, визначити проблеми та перспективи впровадження інституту приватних виконавців в Україні.

Методологічну основу дослідження складають загальновізані методи наукового пізнання, в першу чергу – формально-логічний, нормативний, порівняльно-правовий, системно-структурний, що слугували не тільки основним інструментом відбору фактичного матеріалу, але й були необхідною умовою досягнення поставленої в ній мети.

Виклад основного матеріалу. Інститут виконавчого провадження України має досить тривалий історичний розвиток, що бере свій початок ще з часів Київської Русі, та значну еволюцію законо-

давства про виконавче провадження, розпочинаючи з нормативного закріплення примусового виконання рішень і завершуючи сучасністю.

Виконання судових рішень було покладено на судових виконавців, але не існувало єдиного державного органу, основним завданням якого було б забезпечення виконання рішень судів, а також рішень інших органів, що згідно з законом підлягають виконанню [1].

З прийняттям Закону України «Про державну виконавчу службу» від 28 березня 1998 року розпочався новий етап розвитку виконавчого провадження, а саме – ліквідація інституту судових виконавців та створення державної виконавчої служби в системі органів Міністерства юстиції України. Однак цим не було створено достатніх умов для ефективної та успішної роботи державної виконавчої служби та зацікавленості з боку державних виконавців у реалізації покладених на них завдань.

В Україні за роки функціонування Державної виконавчої служби постійно відбувалися зміни в законодавчому регулюванні її діяльності. Нормативна база постійно вдосконалювалася, здійснювався кадровий відбір працівників, тобто завдання поставлені в системі реформування поступово реалізовувалися. Не зважаючи на це, щорічно не виконується приблизно 5-7 млн. судових рішень, що є нагальною проблемою.

Згідно з оприлюдненими Міністерством юстиції України даними, у 2013 році в органах ДВС знаходилось на виконанні понад 8 млн. виконавчих документів на загальну суму понад 440 млрд. грн. Середній відсоток виконання по виконавчим документам становить менше 25%.